

No.10

No.10

70 Selfies met Afrikaans decor

Jan Siemonsma

Schrijver: Jan Siemonsma
Foto omslag: Jan Siemonsma
ISBN: 9789403708317
© Jan Siemonsma (2023)

Inhoud

9	No.10
11	Reindersmeer
15	Hemelrijkse Waard
19	Hoge Veluwe
24	Van Bi naar Ba
28	Van Ba naar Bi
32	Maasgouw
37	Zoetermeermeer
41	De Ronde Venen
46	Botshol
49	Beetsterzwaag
54	Gaasterland
58	Am Rhein so schön
62	Den Treek
66	Land van Ooij
71	Gambia – Vogeltrek
74	Gambia – Veevervoer
77	Gambia – Verkenning
81	Gambia – Serekunda
84	Gambia – Thanksgiving
87	Gambia – Street Art
90	Gambia – Rustdag
93	Gambia – Vogels en vissen
96	Gambia – Doodgeboren
98	Vanuit huis!
103	Driemaal Maas
107	Schipbeek 1
111	Schipbeek 2
115	Rondom Apeldoorn
120	Engbertsdijksvenen
124	Culemborg

129	Regge Bovenloop
133	De Borkeld
137	Deurnese Peel
141	Elswout
145	De Horsten
148	Biesland
151	De Doorbraak
154	Zwillbrock
159	De Vilt
163	Epse & Oxe
166	Overbetuwe
170	Ruurlo
174	Hollanderbroek
179	De Wiersse
182	Krimpenerwaard
186	Sint-Jansbeek
191	Amstelscheg
195	Amerongen
199	NW-Friesland
204	Bakkeveen
208	Havikerwaard
212	Stukje Betuwe
216	Zwarte Schaar
220	De Haere
224	Zuid-Afrika – Waarom?
227	Zuid-Afrika – Eindje vliegen
229	Zuid-Afrika – Naar Bergville
233	Zuid-Afrika – Drakensbergen
236	Zuid-Afrika – Naar St. Lucia
241	Zuid-Afrika – iSimangaliso
244	Zuid-Afrika – Hluhluwe
247	Zuid-Afrika – eSwatini
252	Zuid-Afrika – Mlilwane
255	Zuid-Afrika – Naar Hazyview
258	Zuid-Afrika – Krugerpark

- 261 Zuid-Afrika – Panoramaroute
- 263 Zuid-Afrika – Naar Johannesburg
- 266 Zuid-Afrika – Soweto
- 270 Zuid-Afrika – Nasleep

No.10

Hoewel de ondertitel van deze bundel een spannende 'African touch' belooft, is No.10 toch wel een onbenullige, saaie titel voor een bundel verhaaltjes.

No.10 mag wel als je Alex van Warmerdam heet en een nieuwe speelfilm bedenkt. Of als je een restaurant begint in Nieuwstadt of een koffiebar in Rotterdam. No.10 doet het goed als geurtje van winkelketen Marie-Stella-Maris. Het is ook een Yoken zwarte stift met ronde punt van Deco uit Wolvega. Sterke drank leent zich goed voor deze naam, zoals de Turkse anijsdrank Tekirdag No.10 (47,5%!) of No.10 Tanqueray Gin van Uw Topslijter. Je bent het mannetje met het No.10 De Casstrom Zweeds outdoor mes van Bushpapa uit Noordwijkerhout. En menig Brits politicus wil best op Downing Street No.10 wonen.

Maar voor een nieuw boek? Waarom dan toch deze fantasieloze titel? Om de simpele reden dat ik No.10 b en en dit boekje No.10  s.

Mijn ouderlijk gezin had de volgende samenstelling in volgorde van opkomst: M.M.M.M.M.J.M.J.M.-J.J. Het streepje geeft aan dat de twee jongste jongetjes nakomertjes waren, geboren toen mijn moeder respectievelijk bijna 45 en net 46 was. Vruchtwaterpuncties zullen er wel niet aan te pas zijn gekomen, en dat is uiteindelijk ook niet nodig gebleken. Het kwam zoals het kwam, alles was in goede handen van de Heer. Mijn moeder zei altijd: "*De laatste pannenkoeken zijn het beste*". Mijn vader was wat harder en wilde nog wel eens tegen zijn oudste dochters zeggen: "*De eerste pannenkoeken mislukken altijd*". Als nakomende babyboomers in een beter economisch tijdperk hebben de twee jongsten verreweg de beste ontplooiingskansen gehad. En dat in een periode van bijna tachtig jaar zonder oorlog in West-Europa. Dat is nog

nooit eerder vertoond.

Afijn, laten we er niet omheen draaien: ik was één van die nakomertjes, en omdat mijn ouders de tel dreigden kwijt te raken, staat er No.10 in de linkerbovenhoek van mijn geboortekaartje! En No.11 bij mijn broertje. De namen waren blijkbaar ook op. Ik kreeg de naam van mijn vader Jan, mijn broertje het mannelijke equivalent van de naam van mijn moeder (Johan).

De tweede reden voor deze titel is dat ook ik de tel dreig kwijt te raken en daarom voor alle duidelijkheid No.10 op de kaft van mijn tiende verhalenbundel heb gezet.

Toevallig heeft deze bundel een hoog 'Afrika' gehalte door reizen naar Gambia en Zuid-Afrika. Dat neemt niet weg dat al wandelend en fietsend 'De ontdekking van Nederland' mijn leidend principe blijft. Ik vrees dat er ook nog wel een No.11 zal verschijnen.

Reindersmeer

Het Reindersmeer is een integraal onderdeel geworden van het Nationaal Park (NP) Maasduinen in Noord-Limburg. Het NP is zo'n vijftieng kilometer lang (Afferden-Arcen) en maar een paar kilometer breed, ingeklemd tussen de Maas en de Duitse grens. 'Maasduinen' is de langste en meest intacte rivierduingordel van West-Europa en als zodanig van groot landschappelijk belang. Op de fiets heb ik jaren geleden het gebied wel eens verkend ('Maasduinen Noord' & 'Maasduinen Zuid'. In: *Tijftjaffen*, 2014).

Gelukkig is de winning van zand en grind beperkt gebleven tot het Reindersmeer, dat nu ongeveer halverwege het park is gelegen (bij Well). Een wandeling rond het Reindersmeer heeft vast wel weer leuke verrassingen in petto.

Ik start op donderdag, 1 september 2022, bij het Bezoekerscentrum, dat over de sluis tussen Reindersmeer en Leukermeer is gebouwd, inclusief Bosbrasserie 'In de Sluis'. Het Leukermeer staat in open verbinding met de Maas. Het Reindersmeer is van de Maas afgesloten. Het heeft prachtig helder blauw water. Dit komt omdat het voedselarm en zuur is, zodat er weinig plantenresten in voorkomen.

In het hokje, waar de sluiswachter tussen 1971 en 2001 de dik twintigduizend zandboten heeft zitten turven, kun je nu een ijsje kopen.

Rondom het meer staan vele informatieborden over het bijzondere landschap, de flora en de fauna. Speciaal genoemd worden de knoflookpad en de blauwvleugelsprinkhaan. Ik neem enkele bladeren van varens mee om thuis te oefenen met de determinatie: een eikvaren (er zijn meerdere eikvarens), een mannetjesvaren (er zijn meerdere mannetjes) en de adelaarsvaren (er is gelukkig maar één adelaar). Verder slaat de droogte overal toe en is er nog maar

weinig bloei te bewonderen. Tal van planten zijn druk bezig hun zaden zo snel mogelijk te verspreiden: teunisbloem, vingerhoedskruid, soorten fijnstraal en kruiskruid. Het is opvallend hoe slecht de lijsterbes er aan toe is: verdroogde bladeren en bessen. De Amerikanen zijn veel toleranter (Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik).

Op een klein strandje wel een leuke plantengemeenschap, met zwart tandzaad, grote wederik in vrucht, wolfspoot en kruipende waternavel.

Vennetjes zijn ingedroogd. Opvallend zijn de haarden van een mooi wuivend gras dat duinriet blijkt te zijn, een plant die sterk profiteert van stikstofdepositie en vergrassing van duingebieden veroorzaakt. Hierdoor verdwijnen andere planten.

De route verlaat voor even de oever van het Reindersmeer, over de Bergerheide in de richting van de Duitse grens. In een bomenlaantje klopt een grote bonte specht driftig op de stam op zoek naar 'ongedierte'. Zó wandel ik door heide met pijpenstro, dan weer door pijpenstro met heide. De vergrassing van de heidevelden is een groot probleem. De schapen van de Bergense schaapskooi zouden daar paal en perk aan moeten stellen, maar het is onbegonnen werk

Een drietal torenvalken is op jacht boven de grote open vlakte rond de schaapskooi. Ze duiken regelmatig naar beneden voor een hapje of voor noppes. Op deze open vlakte liggen akkerstroken die momenteel gedomineerd worden door uitgebloeide teunisbloem. De schaapskooi is leeg, de auto van de herder staat wel geparkeerd. De kudde is blijkbaar op stap naar weiden die graziger zijn dan akkers met uitgebloeide teunisbloem.

Door bos – een ree schiet vlakbij weg – bereik ik de grens met Duitsland en zie enkele vliegtuigen opstijgen en landen op vliegveld Weeze. Middelgrote dennenappels op de grond duiden op enkele enorme bomen van de zwarte den. De kleinste maat dennenappel behoort toe aan de grove den, de

grootste maat aan de zeeden.

Op nog geen honderd meter van de grens is een plek gemarkeerd ter herinnering aan het volkslogement van Jan den Duvel, geboren Jan Janssen (1839–1916). Tijdens het verorberen van mijn lunchpakket aan de picknicktafel verdiep ik me een moment in deze figuur. Zwerver Jan uit Groesbeek kreeg het meermalen op jonge leeftijd aan de stok met justitie. Hij kon in de rechtbank behoorlijk tekeergaan – ‘Jan den Duvel’ volgens de rechter – als hij meende dat hem onrecht werd aangedaan. Hij werd in 1885 min of meer verbannen naar deze plek in het bos bij grenspaal 518, waar hij samen met zijn vrouw ‘Teun den Engel’ zwervers, smokkelaars en landlopers goedkoop onderdak bood in zijn eenvoudige herberg. ‘Ik woon hier aan de weg, wat kan ik beter wensen, dan zegen van den Heer, en nering van de menschen.’ Al met al een kleurrijke regionale figuur, onderwerp van een revue en een boek.

Bij horeca De Wellsche Hut is een officiële grensovergang, maar ik heb geen behoefte om voet op vreemde bodem te zetten. Ik zet weer koers richting het Reindersmeer.

De enorme droogte doet je onwillekeurig denken aan het gevaar van bos- en heidebranden. Sta dan ook verbaasd te kijken als op een bospad een lang spoor lijkt uitgezet van geplette peuken (met filter) van Camel sigaretten. Ik kan niet bedenken hoe en waarom die hier in zo grote getale terecht zijn gekomen. In het gebied met de naam Wolfsven kom ik langs een kwekerij van voetbalvelden, zo glad en zo groen als een biljartlaken.

Aangekomen bij het Reindersmeer besluit ik een extra lus langs de oostelijke oever te maken om aan de ‘vereiste’ kilometers te komen. Bij een zandvlakte zie ik af en toe blauwe-vleugel-flitsen om me heen. Het zal toch niet de blauwvleugelsprinkhaan zijn? Jawel, en niet eentje, maar een hele groep. Zitten ze stil in het zand dan is er niet zo veel te zien. Maar springt de sprinkhaan op, dan zie je zijn prachtige

helderblauwe achtervleugels waarmee hij ver kan zweven. Ik probeer een exemplaar te vangen met mijn broodtrommeltje, maar ze zijn me steeds te slim af. Geen foto dus van de blauwe vleugels, wel van de sprinkhaan in ruste. Je ziet dan wel wat blauw aan de dijen van de poten.

Langs de zuidelijke oever wandel ik terug naar het Bezoekerscentrum. Op een open plek een opvallende populatie van de karmozijnbes, en langs een stuk wandelpad staat het plantje ijzerhard volop in bloei, al zijn de lila bloemetjes zeer klein. De ruwe, taaie stengels doen de naam ijzerhard eer aan.

Een vogelkijkhut is aangelegd op flinke afstand van de oever tussen ruige begroeiing. De hut is dus niet alleen gericht op watervogels, maar ook op landvogels.

Op het smalste deel van het Reindersmeer kun je oversteken met een trekpontje, maar van deze zelfbediening 'shortcut' heb ik geen gebruik hoeven maken.

Het terras van het Bezoekerscentrum verschaft even ontspanning na een wandeling van slechts vijftien kilometer, die toch pittig was vanwege het vele rulle zand op de oevers van het meer.

Hemelrijkse Waard

Tussen Lithoijen en Oijen, aan de Brabantse kant van de Maas, is sinds 2017 de Hemelrijkse Waard opengesteld, een nieuw natuur- en waterbergingsgebied. De dorpsnamen geven al aan dat ze in een Maasbocht bij het water zijn gelegen (zoals alle namen met 'ooi'). Voor de naam 'Hemelrijk' kan ik geen verklaring vinden, maar het belooft in elk geval veel.

Op donderdag, 8 september 2022, start ik bij de Oijense Wachter, een uitkijktoren over het gebied. Ik heb geen routebeschrijving, alleen een overzichtskaartje, voldoende om lekker te gaan struinen. Er zijn een aantal nevengeulen gegraven en ik zie meteen een klein groepje lepelaars op een oever staan. Ik loop eerst in de Maasuiteerwaarden oostelijk richting dorp Oijen. Langs de waterkant een gemengde vegetatie van wilgenroosjes, kattenstaart, pitrus, watermunt, Canadese fijnstraal, heelblaadjes, wolfspoot, moerasandoorn, wilde bertram, zwart tandzaad en heel veel naaktslakken tussen een opslag van wilg en zwarte els. Op de stengels van de akkerdistel zie ik hele stevige groene gallen. Het blijkt de behuizing te zijn van de distelgalboorvlieg. Op de paaltjes die het struingebied begrenzen zit warempel een koppeltje van de tapuit.

Tussen de Maas en de nevengeul zijn restanten zichtbaar van de oude oeverwal, soms bestaande uit een 'bomenrif', soms kleine eilandjes met volwaardige bomen, die prachtig weerspiegelen in het water. Groepjes kieviten rusten uit op de boomstronken.

Ik bereik de Veerweg van het pontje Alphen-Oijen, waar ik vanochtend aan de overkant met de auto voor het blok werd gezet omdat het pontje tijdelijk uit de vaart is genomen (onbekend bij de routeplanner). Gelukkig voer een paar

kilometer stroomafwaarts bij Lith het pontje wel, zodat ik zonder al te veel vertraging aan mijn wandeling kon beginnen.

Ik vervolg mijn weg door de uiterwaarden en kom weer eens een grote dooie vis tegen op het droge. Omdat ik recentelijk een snoekbaars heb 'gedetermineerd' van ongeveer dezelfde afmetingen en toen de verschillen tussen snoek, snoekbaars en baars heb opgezocht, kom ik tot de conclusie dat dit een baars moet zijn.

Twee enorme Hercules transportvliegtuigen met vier propellers, begeleid door een tweetal kleinere vliegtuigen, vliegen laag over. Waarschijnlijk onderdeel van de oefening 'Falcon Leap' met parachutisten en droppings van goederen. De Russen kunnen hun borst nat maken. Of oefent Defensie voor humanitaire droppings in hongersnoodgebieden?

De nevengeulen van de Maas worden tot mijn verbazing overwoekerd door de grote waternavel. Ik weet dat het riviertje de Dommel grote problemen heeft met deze exotische waterplant ('Dommel'. In: *Eigen land laatst!*, 2021). De Dommel komt stroomafwaarts via de Dieze uit op de Maas, dus misschien is dat de oorzaak.

Ik wandel via dorp Oijen binnendijks terug naar de Oijense Wachter. De toren van de Sint-Servatiuskerk in Oijen heeft duidelijk een bijbaantje, gezien alle antennes en zenders op de stompe spits. Het kleine kerkplein is ook al verhuurd voor de kermis, waar slechts ruimte is voor botsauto's en een snoeptent.

In de weilanden jodelen en foerageren een aantal wulpen. Maar ze worden bijna een uur overstemd door het gebulder van enkele JSFs, waarschijnlijk opgestegen van vliegbasis Volkel.

Vanaf de uitkijktoren maak ik een nieuwe westelijke lus door de uiterwaarden. Op de boomstronken die boven het water uitsteken rusten vooral aalscholvers en wilde eenden. In het water dobberen krakeenden, kuifeenden en meerkoeten. Als

de JSFs even geland zijn, hoor je het zwiepen van de vleugels van opstijgende zwanen.

De vegetatie moet hier nog verder tot ontwikkeling komen. Canadese fijnstraal overheerst, met verspreid ertussen zomerfijnstraal.

Bij het uitzichtpunt over een waterplas in de Alphense Waard (voorheen liggend bij Alphen in Gelderland, maar door Maaskanalisisatie verhuisd naar Noord-Brabant) verblijft een populatie van wel vijftig lepelaars, deels rustend op één poot, deels stofzuigend langs de oevers. Ze hebben me al gauw in de gaten en kiezen massaal het luchtruim, samen met een aantal luidruchtige Canadese ganzen. De Nijlganzen zijn niet zo bang aangelegd en gaan onverstoord hun gang.

Ik wil hier weg, want er zitten me te veel dazen. De landing op je huid voel je niet. Pas als ze prikken en bloed zuigen word je ze gewaar. Koolwitjes, citroenvlinders en atalanta's vliegen rond, maar alleen het icarusblauwtje poseert even voor een foto. Watersnippen vliegen vlak voor mijn voeten al piepend en zigzaggend op uit de begroeiing.

Bij de gigantische Rioolwaterzuivering Oijen verlaat ik de uiterwaarden en steek over naar het Boveneind van Oijen. Ik passeer de Burgthoeve, zorgboerderij en paardenmelkerij. Ja, dat is waar ook, paarden kunnen ook gemolken worden. Melkmerries!

De sloten langs deze Lutterweg staan vol met enorme sigaren van de lisdodde. En vlakbij Kasteel van Oijen staat op een erf een prachtige bos papegaaienkruid.

Kasteel van Oijen is nu een hotel en alleen toegankelijk voor hotelgasten. Er is overigens van het kasteel niet veel over, behalve twee ronde hoektorens die in de nieuwbouw zijn verwerkt. In de bosschages die het gebouw aan het zicht onttrekken beklimt de bosrank in volle bloei andere struiken. En bij de oprit staat een zwarte nachtschade vol glimmende zwarte bessen.

Ik loop terug langs de Maas (die trouwens weer aardig op

niveau en bevaarbaar is) naar Oijen en zie een vreemd vaartuig langs komen, een woonark op eigen kracht: *“Pak uw huis op en vaar!”*

In het centrum van Oijen staat een imposant huis Anno MCMVIII met de gevelspreuk ‘Est! Est!! Est!!!’. Dat zoeken we op. En die fles wijn ook! Driemaal ‘Est’ blijkt namelijk een Italiaanse witte wijn te zijn uit Montefiascone. Ik hoop dat het geen fiasco is. De betekenis van ‘Est!’ is ‘Hier is het!’. De legende vertelt dat een Duitse bisschop op weg naar Rome zijn ‘misdienaar’ opdracht gaf vooruit te gaan om een geschikte herberg te vinden en dit aan te geven met het woordje ‘Est!’ op de deur. En twee keer ‘Est’ als de wijn ook nog goed was. Toen de bisschop driemaal ‘Est’ op de deur zag staan, begreep hij dat de wijn van uitzonderlijke kwaliteit moest zijn. De bisschop bleef drie jaar in Montefiascone en dronk zich daar dood. Zijn reis naar Rome mondde in elk geval uit in een fiasco. Zijn graf in Montefiascone vermeldt de doodsoorzaak: Est! Ik hoop dat de bewoner van dit huis in Oijen zijn voorbeeld niet navolgt.

Hoge Veluwe

Nationaal Park (NP) De Hoge Veluwe heeft veel reclame aan de wolf te danken. Hoewel ze het dier liever kwijt dan rijk zijn, brengt het mij in elk geval op het idee om maar weer eens het park rond te fietsen. Overigens met het vervelende resultaat dat ik uren later het park verlaat met een gekneusde schouder. Niet dat ik door een wolf, een moeflon of een bronstig hert ben aangevallen, maar een onhandige manoeuvre in stilstand doet me als een blok beton met fiets en al omvallen, precies op een knoestige boomwortel. De tweede helft van de fietstocht kan ik mijn verrekijker en fotocamera niet meer tot bij mijn ogen tillen met twee handen, en dan is de lol er snel af.

Toch was de tocht op vrijdag, 16 september 2022, de moeite waard. Om kwart over negen rijd ik op eigen fiets het park binnen bij de Ingang Rijzenburg in Schaarsbergen, aan de zuidkant. Het NP is zo'n vierenvijftig vierkante kilometer groot (ruwweg tien bij vijf kilometer), is geheel omheind en heeft twee andere ingangen aan de noordkant, Otterlo en Hoenderloo. Hoe de wolven binnen zijn gekomen is een raadsel, maar tegenstanders van het afgesloten karakter van De Hoge Veluwe willen nog wel eens gaten in de omheining knippen. Of misschien heeft Midas gewoon een kaartje gekocht, vermomd als grootmoeder van roodkapje.

Ik fiets het park rond met de klok mee, het eerste stuk door de bossen op de Kemperberg. In een omheind bosvak wordt geëxperimenteerd met gemengd bos om de dooie, droogtegevoelige fijnspar te vervangen: een tiental soorten zijn aangeplant, van wintereik tot winterlinde, van hazelaar tot boomhazelaar, van boswilg tot ratelpopulier, van zoete kers tot tamme kastanje, en van Noorse esdoorn tot acacia (*Robinia*). Het hekwerk is nodig om de jonge boompjes te

beschermen. Anders komt het bos niet van de grond door hertenvraat.

Ik zie van verre een onbekende vogel in één van de bomen, waarschijnlijk een eerste foto van een boomleeuwerik. Midden op het fietspad een flinke hoop stront. In mijn fantasie natuurlijk een wolvendrol, hoewel er wat weinig moeflonharen in zijn verwerkt.

Over het Oud-Reemsterveld rennen enkele edelherten. De velden vertonen een strokenpatroon, nu eens een dominantie van heide, dan weer van pijpenstro. Langs het fietspad bloeit een ganzerik met viertallige bloemen, de tormentil. In dit Natura2000-gebied staat één van de drie ammoniak snuffelpalen van het RIVM, waar de modellen van de stikstofdepositie onder andere op zijn gebaseerd. COTAG heet het systeem, wat staat voor 'Conditional Time Averaged Gradient', oftewel het meet 'de ammoniak gradiënt tussen twee luchtlagen, rekening houdend met de omstandigheden (turbulentie bijvoorbeeld) en gemiddeld over de tijd'. Hoewel ik veel vertrouwen heb in de wetenschap, kan ik me enige boerentwijfel bij zo veel ingebouwde 'onzekerheden' wel voorstellen.

Jaren geleden maakte ik al eens melding van een snuffelpaal in het Bargerveen en dat blijkt de oudste COTAG locatie te zijn, die al een tiental jaren metingen verricht ('Bargerveen'. In: *Lustrum*, 2017). De derde schijnt ergens te staan bij de Oostelijke Vechtpassen (Loosdrechtse Plassen).

Ik bereik de wildweides rond het Bosje van Staf. Vier panelen geven informatie over vier soorten grootwild die in het park ronddolen: ongeveer tweehonderd edelherten (hert, hinde, kalf), tweehonderd reeën (bok, geit, kalf), vijftig wilde zwijnen (ever, zeug, big) en tweehonderd moeflons (ram, ooi, lam). En toen waren er nog maar honderdvijftig moeflons, want de wolf weet er wel raad mee. En daarom is De Hoge Veluwe zo anti-wolf, althans binnen de hekken van het NP. Het informatiebord over de moeflons zal dan ook niet gauw

vervangen worden door of aangevuld worden met informatie over de wolf.

Langs de Reemsterweg houdt zich een flinke roedel edelherten op, hun koppen net zichtbaar boven de grasvegetatie. Een hert met een gigantisch gewei waakt over zijn harem van hindes, want het is bronsttijd. Een tapuit vliegt een tijdje om me heen en laat zich mooi fotograferen op het asfalt.

Op strategische plekken, zoals in het bos op de Kompagnieberg, kun je zo nodig gebruik maken van een fietspomp, die aan de ketting ligt onder een afdakje: service van de zaak. Op de meest gekke plaatsen kom je achtergelaten witte fietsen tegen. Je vraagt je af hoe de berijdstster haar weg heeft vervolgd. Bij iemand achterop gesprongen? Of slachtoffer van de grote boze wolf?

Op het Oud-Reemsterzand en De Pollen liggen nog stukken stuifzand. De Plijmen bestaat vooral uit grove den, hier en daar met een ondergroei van blauwe bosbes.

Ik negeer het Kröller-Müller Museum, maar sta wel even stil bij de 'EuropaHammer', een kunstwerk van ene Andreas Rimkus. Het is één van zeven enorme smeedijzeren hamerkoppen, die ergens op de zeven continenten (Europa, Azië, Afrika, Oceanië, Zuid-Amerika, Noord-Amerika, Antarctica) geplaatst zijn of zullen worden. Zo staat de 'AfricaHammer' in Yohonou, Togo, en de 'AsiaHammer' in Peking. In het oog van de hamerkop wordt een boom geplant zodat over tweehonderd jaar elke hamerkop een rotsvaste steel heeft. De jonge boom in het oog van de 'EuropaHammer' is een ginkgo.

Midden in het Otterlose Zand staat een standbeeld op een zuil ter ere van Christiaan de Wet (1854–1922), één van de boerenleiders die vocht tegen de Britten voor de onafhankelijkheid van de Boerenrepublieken in Zuid-Afrika. Bewonderaar Helene Kröller-Müller liet het beeld ontwerpen. De plaats was door De Wet zelf uitgekozen omdat het

Otterlose Zand hem deed denken aan het Afrikaanse landschap.

En dan bereik ik het prachtige Jachthuis Sint Hubertus, ontworpen door Berlage. Helene Kröller-Müller wilde doen geloven dat het gebouw de legende van Sint Hubertus verbeeldt, maar Berlage wast zijn handen in onschuld. De legende verhaalt dat de wereldse edelman Hubertus ging jagen en een edelhert tegenkwam met een lichtend kruis tussen het gewei, dat hem gebood zich te bekeren tot het christendom. En aldus geschiedde. De toren van het jachthuis staat voor het lichtend kruis, de beide vleugels van het gebouw voor het gewei. Ondertussen lig ik onder de grove dennen na een domme omvalpartij te bekomen van de pijn in mijn linkerschouder. Misschien een waarschuwing om me niet al te werelds te gedragen.

Langs het Zwarte Veld en tussen het Deelense Veld en Deelense Zand door voltooi ik de tocht, niet meer in staat tot gebruik van verrekijker en fotocamera. Ik neem nog wel even een kijkje over een lang vlonderpad bij het sterk ingedroogde Deelense Was, waar een jong Duits stel gezellig op een bankje van elkaar zit te genieten, terwijl ik alleen maar oog heb voor gewone waternavel (navelstaren heet dat!). De naam Was duidt op een ven waar herders hun schapen kwamen wassen. Het Deelense Veld vormt met zijn vochtige heide (dopheide), vennen, poelen en vijvers de kern van de natte natuur in het NP. Er ligt ook een gebiedje met de naam Wolfskuilen. Dan vraag je ook om de komst van de wolf!

Hier en daar onderbreken de geraamtes van dooie vliegdenen de vlakke, getuigen van de vormingskracht van de wind. Naast pijpenstro en bochtige smele kom ik ook een paar haarden tegen van duinriet.

Twee Chinook transporthelikopters vliegen in de verte, afkomstig van de naaste burens, het Militair Luchtvaart Terrein (MLT) Deelen. NP De Hoge Veluwe heeft het recht van eerste koop, mocht de vliegbasis worden opgeheven. Dat

zit er bij de huidige Russische agressie voorlopig niet in.
De oogst van vandaag? Een boomleeuwerik, een tapuit, een
dozijn edelherten, tormentil, een zeldzame COTAG
snuffelpaal (er zijn er maar drie!) en een (wolven)drol.

Van Bi naar Ba

In 'Mooisteroutes.nl' terminologie heet deze wandeling 'Biltse Baaierd', een lijnwandeling van Bilthoven (Bi) naar Baarn (Ba), met een diversiteit aan landschappelijke elementen op de overgang van de Stichtse Lustwarande naar de Laagte van Pijnenburg. 'Baaierd' is volgens de Van Dale 'de ongevormde elementen waaruit naar het boek Genesis de aarde is geschapen' oftewel 'chaos'. We zullen zien.

Tegen alle adviezen van Biltse weerlieden in – er trekken herfstachtige stormen over het land – besluit ik het er toch op te wagen op maandag, 26 september 2022. Afgezien van een enkele korte bui wordt slechts motregen mijn deel, prima wandelweer. Ik heb mijn regenjack niet aan gehad.

Vanaf station Bilthoven zit ik bijna meteen in het Heidepark, een aardig stadsbos met een stukje heide (zonder bloei) en twee vennen. Op de oevers veel zwart tandzaad, gewone waternavel en talloze hondensporen. Duidelijk een hondenuitlaatbos met zwemgelegenheid. Twee rozetten krabbenscheer drijven op het water, atypisch, waarschijnlijk door iemand hier gedumpt.

Eenmaal buiten de dorpsgrenzen kom ik in de Ridderoordse Bossen, een overgangsgebied van de beboste Utrechtse Heuvelrug naar het open veenweidegebied in het westen. De bosbodem is bedekt met fraai haarmos en groot laddermos, blauwe bosbes, brede stekelvaren, adelaarsvaren en plakaten jonge schapenzuring. De herfst is begonnen tot genoeg van de paddenstoelen, zoals de roestvlekkenzwam, biefstukzwam (eetbaar!), dennenvoetzwam, reuzenzwam, witte bultzwam en zwavelzwam. Ze duiken overal op, uit de bodem, op dode boomstronken of op levende bomen.

Bij een kruising van paden valt mijn oog op een groepje uitgebloeide planten van valse salie. Iets verderop, langs

gegraven afvoergreppels, groeit kussentjesmos en in de greppels een flinke populatie van de koningsvaren, die ik pas één keer eerder (bewust) ben tegengekomen.

Midden in het bos een toegangspoort, die nergens naar toe lijkt te leiden, met als opschrift 'Vijverhof', relict van een landgoed bij Den Dolder. Het verklaart de majestueuze bomen waar ik net tussen heb gewandeld.

Aansluitend op de buitenplaatsen van de Stichtse Lustwarande op de Utrechtse Heuvelrug, liggen er een flink aantal landgoederen in de Laagte van Pijnenburg, waaronder uiteraard Pijnenburg en Venwoude. Venwoude dankt zijn naam aan een vijver.

De bosandoorn is zo goed als uitgebloeid. Een modderig deel van een brede boslaan herbergt een spontaan perkje met reuzenbalsemien, klein springzaad en hondsdrif. Langs een drainagegreppel groeit volop de varen dubbelloof.

Het Nonnenland is een voormalig hoogveenmoeras. De naam verwijst naar de ontginning in opdracht van het nonnenklooster Oostbroek in De Bilt, nauw gelieerd aan de Sint-Laurensabdij. Dit belangrijke dubbelklooster in de late middeleeuwen was verantwoordelijk voor de ontginningen van de veengebieden ten oosten van Utrecht ('De Bilt'. In: *Paradijs*, 2022). Het gebied wordt begraasd door witte koeien, waarschijnlijk Charolais dikbilrunderen.

Een korte zijwaartse verlenging van de route brengt me naar Lage Vuursche met beschermd dorpsgezicht. Ik loop al snel langs de zeer hoge omheining met camera bewaking van de terreinen van kasteel Drakensteyn, een soort EBI (Extra Beveiligde Inrichting), waar Beatrix zich sinds haar pensionering heeft opgesloten. Vóór haar kroning woonde ze er ook van 1963–1981, samen met Claus en de drie kinderen. De ingang van Drakensteyn ligt pal in het dorp, maar het kasteel is door de omringende vegetatie volledig aan het zicht onttrokken. Naast de hoofdingang ligt de Stulpkerk, vernoemd naar een oude boerderij. Ook hier zitten de hekken

potdicht. Beatrix gaat hier ongetwijfeld ter kerke en op het omringende kerkhof is de verongelukte Friso begraven. Opvallend veel horeca in Lage Vuursche, pleisterplaats van dagjesmensen in een mooie omgeving.

De route vervolgt naar het Pluismeer (geen veenpluis te bekennen). Het pad langs het Pluismeer loopt door een imposante begroeiing van manshoge adelaarsvarens. Dan door heidegebied De Stulp. De heide is bruin en lijkt aardig verdroogd. Enkele plekken staan vol met het bleke rendiermos. Ook hier doen witte Charolais runderen zich te goed aan het pijpenstrootje.

Terwijl ik uitgebloeide brunel tussen hoefblad bekijk, word ik gepasseerd door een meute van een tiental honden met een escortdame van de uitlaatservice. De makkelijke honden lopen los, de kwajongens zijn aangelijnd. De dame in kwestie vindt zelf de groep ook wat te groot (noodgeval!), maar vooruit, het is regenachtig dus weinig wandelaars in het bos.

Ik bereik het Baarnse Bos, een parkbos gelegen tegenover Paleis Soestdijk, aangelegd medio achttiende eeuw in Franse stijl met lange lanen en zichtlijnen. Plompverloren staat in het bos een grote oranje stenen bank (De Troon) en even verderop kom ik bij de Grote Kom, een gestileerde vijver, gevoed door kwel, centraal punt van een sterrenbos. Bij aanleg stond het parkbos vol met marmeren beelden, nu staan bij de Grote Kom vier houten beelden, die de kledingstijlen van de laatste vier eeuwen verbeelden. Het beeld van de twintigste eeuw bestaat slechts uit een sokkel. Het is de bedoeling dat je er zelf in je kloffie op gaat staan om het beeld te completeren (je moet wel afkomstig zijn uit de vorige eeuw!). Aan de noordkant van het park groeit een koningslinde, omgeven door een sierhek. Geplant op 30 april 2013 ter herdenking van tweehonderd jaar Koninkrijk der Nederlanden.

In Baarn staan, bizar genoeg, twee monumentale stationsgebouwen op nog geen tweehonderd meter van

elkaar. Het huidige station uit 1874 bedient nu namens NS alle treinen, maar behoorde destijds bij een regionale spoorwegmaatschappij voor de verbinding tussen Amsterdam en Amersfoort. Het tweede station uit 1898 van een concurrent had zijn eigen spoor en verzorgde de verbinding van Baarn naar Utrecht. In het bijzondere gebouw is nu het Eethuys-Café De Generaal gevestigd. Het ligt aan de Lt. Gen. van Heutszlaan, vandaar de naam.

In twintig minuten reis ik met het Stichtse lijntje terug van Baarn (Ba) naar Bilthoven (Bi), langs de stations Soestdijk, Soest en Den Dolder. Ik moest op station Baarn een halfuurtje wachten, maar mocht in mijn vuile, natte kloffie helaas geen gebruik maken van de Koninklijke Wachtkamer.

Van Ba naar Bi

De wandeling van afgelopen maandag, 26 september 2022 – een lijnwandeling van Bi naar Ba – is onderdeel van een tweedaagse tocht tussen Bilthoven en Baarn. Ik moet dus nog terug, van Baarn (Ba) naar Bilthoven (Bi), en dat doe ik op vrijdag, 30 september 2022, samen met wandelmaat Roel. Kan mijn plantenkennis weer eens aan een stevige toets worden onderworpen.

In tegenstelling tot afgelopen ‘motregen maandag’ is het vandaag een ‘volzonnige vrijdag’. Start om kwart voor tien bij het ‘echte’ station van Baarn, maar horeca De Generaal in het voormalige tweede station op tweehonderd meter afstand lonkt voor de vrijmibo na afloop.

‘Baarnse Baaierd’ heet de wandeling, oftewel ‘Baarnse Chaos’, en ligt wat westelijker dan de ‘Biltse Baaierd’ van afgelopen maandag. De wandeling loopt voornamelijk door bos, terwijl ik wat meer open terrein had verwacht in de ‘Laagte van Pijnenburg’.

Langs de spoorbaan groeit een solitaire plant van stinkend nieskruid. In het Savelsbos kwamen we (ook met Roel) meer dan twee jaar geleden een wild exemplaar tegen, want de plant rukt op uit het zuiden en heeft inmiddels Zuid-Limburg bereikt (‘Savelsbos’. In: *Siem Sing a Song*, 2020). Hier betreft het waarschijnlijk een tuinvlieder.

We doorkruisen het prachtige landgoed rond het achttiende-eeuwse Kasteel Groeneveld, met lange lanen en veel waterpartijen. Langs het water tussen de brede stekelvaren en dubbelloof bloeit zwart tandzaad en staat grote wederik in vrucht. Lelietje-van-dalen, af en toe met een rode bes, bedekt de bosbodem. Ik ben altijd alert op de gelijkenis van het blad van lelietje-van-dalen en daslook. Volgens Roel hoef ik daar in het najaar niet bang voor te zijn, want al aan het begin van